אפי' תימא דברי הכל. דאפי' לרבנן דאמרי שמייב ליה להחזיר לזה דמי החוב שפרע בשבילו: **גבי מודר הנאה.** דהיינו מתני': **דייביב על מנת שלא לפרוע עפקינן.** כלומר דכשהלויהו התנה עמו שלא יהא כח בחבירו לכופו אלא כשילה הלוה יפרענו מדעתו הלכך כי פרע ליה מדיר לאותו חוב דאע"ג דאפסר דמודר משום כסופא פרע ליה אפ"ה כיון דאי בעי לא פרע ליה לאו מידי יהיב ליה למודר. וכ"מ תינח פורע לו חוכו אלא שוקל לו את שקלו היכי שרי אלינא דרבנן איכא למימר דמתניתין לדידהו משכחת לה כגון ששלח את שקלו וגנבו או אבד משגתרמה תרומה דכי ה"ג פטור מלשלם כדתניא בהזהב (ב"מ מ:) בני העיר ששלחו את שקליהם וגנבו או אבדו אם משגתרמה תרומה נשבעין לגזברים הלכך כי שוקל מדיר את שקלו מידי דלא מחייב בה מודר קיהיב וקמ"ל שאע"פ שהיה הגזברים יכולין לכופו: **גזירה שלא לפרוע אבו לפרוע.** כלומר דאי אמרי' דמדיר פורע לו חובו של מודר כשלוה ע"מ שלא לפרוע איכא למיגזר דלמא פרע ליה אע"פ שלוה לאותו המודר ע"מ שיכפנו המלוה לפרוע הלכך אי מתני' רבנן ליכא גזירא דשרי אלא ודאי חנן היא ומותר בכל ענין. ובפרק שני דייני גזירות (כתובות קח.) מסקינן בגזירה אחרינא דאמר התם נהי דהנאה לית ליה כסופא מי לית ליה. והאי עמוד ג' ופירנם את אשתו דאמר דלמנן הנים מעותיו על קרן הצבי כתב הרשב"א ז"ל דדוקא במפרש שממתת מזונות שחייב לה בעלה הוא נותן לה דנכה"ג אמר חנן דפטור אבל פרנס סתם חוזר וגובה דכי אמר חנן דפטור מפרנס סתם מתנה אלא בתורת הלואה ונמצא שהיא מחיבת לו ומי שפרנס אותה גובה ממנה והיא גובה מבעלה וכמו שפרש"י ז"ל בפרק שני דייני גזירות[a] גבי לוותה ואכלה מאי דאמר דאכלה והיא נפרעת מבעלה ובעל חוב גובה ממנה והבינה ראיה דהמפרנס סתם לא אמרי' במתנה קיהיב אלא לשם הלוואה מיורד לתוך שדה חבירו ונטעה אלא ברשות (כתובות פ. ב"מ קא.) דחייב בעל השדה לשלם ולא כל הימנו שיאמר במתנה נתת לי ועוד ראיה מדגרס בירושלמי בפרק איזהו נשך (ב"מ פ"ה ה"א) חד בר נש איתאל לחבריה דיגרין אסריתיה גו ביתיה אמר ליה הב לי דיגרי אמר ליה הב לי אגר ביתי אתא עובדא קמיה דר' אבא בר זבינא ומריקו ליה מאי דהוה תמי למשרייה והכא ודאי בשהעמידו סתם בתוך ביתו מיירי ולא בשהעמידו בפירוש בשכר דא"כ לא הוה אמר ליה אחיך הב לי כל דיגרי דהוה פרע ליה מה שהתנה עמו לתת לו בשכירותו וכן נמי ליכא למימר דמשום רבית קאמר דא"כ הוה ליה למימר נכה לי אגר ביתי אלמא המשכיר חבירו בתוך ביתו סתם לא למתנה איכוון אלא לשכירות וכיון שכן המפרנס סתם חוזר וגובה ממנו אלו דבריו ז"ל. ואינם מחוורים לדעתי דנהי דהני מוכחי דהמהנה את חבירו סתם לאו לשם מתנה קא מכוון אפילו הכי המפרנס את אשת חבירו סתם לתנן הנים מעותיו על קרן הצבי משום דנהי דלאו בתורת מתנה קעביד מיהו סתמא זו אדעתא דבעל נחית ולאו אדעתא דידה שכבר הוא יודע שאין לאשה זו נכסים שיהא נפרע מהן אלא מבעלה ולא מסיק אדעתיה לומר שתתחייב היא בהן כדי שתוכל לגבות מבעלה ולהגבותו דלאו כולהו אינשי דינא גמירי אלא סתמא אדעתא דבעל נחית ומש"ה נהי דלאו בתורת מתנה קעביד כדמוכחי הך ראיות דאייתי הרשב"א ז"ל אפילו הכי לתנן הנים מעותיו על קרן הצבי דמסתמא אדעתא דבעל קעביד: **ולענין הלבה** קיי"ל כתנן הלכך פורע חובו של חבירו הנים מעותיו על קרן הצבי ואפילו בבעל חוב דוחק נמי דליכא למימר דטעמא דתנן משום דמלי אמר ליה מפייס הוינא ליה והוה מחיל לי דהא מתני' דשוקל לו את שקלו אתיא לן שפיר כתנן אף על גב דלא מלי אמר שיתמלו לו הגזברים. ומסתברא לי דבמלוה שיש עליה משכון נמי אבד מעותיו דהא אמרינן הכי בירושלמי [כתובות פי"ג ה"ב] אלינא דבני כהנים גדולים דאמר דאפילו לבני כהנים גדולים דאמרי במפרנס את אשתו דישבע כמה הוליא ויטול אתם הויינו טעמא משום דלא עלה על דעתו שתמות אשתו ברעב אבל בפורע חובו מודו לתנן דפטור דמלי אמר מפייס הוינא ליה והוה מחיל לי ואמרינן אתם הגע עצמך שהיה בידו משכון מפייס הוינא ליה ומהדר לי משכוני ונהי דבגמרא דילן לא סבירא לן הכי אלינא דבני כהנים גדולים דא"כ לא הוה מצטריך לאוקמא לתמניתין בשלוה על מנת שלא לפרוע [כתובות קח.] אפילו הכי נקטינן מהא דירושלמי דתנן אפילו מלוה שיש עליה משכון אמר דיין דירושלמי אמר בפשיעות דמודו ליה רבנן [a]דתנן בהכי אלמא שמיע להו דתנן אמר הכי ונהי דלעוס גמרא דילן בני כהנים גדולים לא מודו אפילו הכי גמרינן מירושלמי דתנן אמר אפילו במלוה שיש עליה משכון ובהא לא אשכחן איפכא בגמרא דילן. כן נראה לי: **מידעם דנפשיה קא מהדר ליה.** ולא מהני ליה מידי אלא שמבריח מזק אבידתו מעליו: **דקא מהני ליה פרוטה דרב יוסף.** דכי מהדר ליה אבידתו מיפטר מלמיתב ליה פרוטה לעני שהעוסק במלוה פטור מן המלוה. ותלי לה בדרב יוסף משום דפליגי רבה ורב יוסף פ' הכונס לאן לדיר (ב"ק ו:) בשומר אבידה אי הוי כשומר שכר וסבירא ליה לרב יוסף דכיון דמיפטר מלמיתב פרוטה לעני שומר שכר הוי: **פרוטה דרב יוסף לא שביח.** שיבא עני לישאל ממנו באותה שעה דנימא לא מהדר משום דמתהני מידי דכי האי גוונא כיון דלא שביח לא הוי בכלל איסור הנאה ומיהו כיון דאפשר דאתי ומתהני מינה שומר שכר הוא עליה ואייב בגניבה ואבידה: תנן

דברי חנן היא רבא אמר אפי' תימא דברי הכל גבי מודר הנאה דיהיב (a) **על מנת שלא לפרוע מאי חנן דתנן** [b]**מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופירנם את אשתו חנן אמר איבד את מעותיו נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול א"ר דוסא בן הרכינס כדבריהם אמר ר' יוחנן בן זכאי** [c]**יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי רבא לא אמר כרב הושעיא דקא מוקים לה למתניתין כד"ה רב הושעיא לא אמר כרבא גזירה שלא ליפרע משום ליפרע: מחזיר לו את אבידתו: פליגי בה ר' אמי ור' אסי חד אמר לא שנו אלא בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה דכי מהדר ליה מידעם דנפשיה קא מהדר ליה אבל נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר לא קא מהדר ליה דקא** (d) **מהני ליה פרוטה** [e]**דרב יוסף וחד אמר** [f]**אפי' נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר מהדר ליה ומשום פרוטה דרב יוסף לא שביח לא שנו. דמחזיר לו אבידתו אלא כשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה שהמחזיר הדירו מנכסיו: דכי מהדר ליה מידעם דנפשיה קמהדר ליה. וליכא הנאה שאינו מהנהו מנכסיו כלום: אבל נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר. דמחזיר מודר מבעל אבידה לא מלי מהדר ליה אבידתו משום דאי מהדר ליה הוה מתהני מבעל אבידה: פרוטה דרב יוסף.** דאמר רב יוסף העוסק במלוה פטור מן המלוה ולא בעי למיתב ליה פרוטה לעניא בשביל שאותה מלוה שמקיים הלכך אין מחזיר לו אבידתו: **פרוטה דרב יוסף לא שביח.** דלא שביח כה"ג דלהוי שביח ולא יהיב פרוטה לעניא בשביל שאותה מלוה ולא מתהני מיניה כלל לפיכך מחזיר לו אבידתו:

מקום

[g]חפול הנאה להקדש. מפ' בגמרא[h]: **מעשה דרב יוסף.** דאמר ליכא הנאה בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה שהמחזיר הדירו מנכסיו: **אכל נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר.** דמחזיר מודר מבעל אבידה לא מלי מהדר ליה אבידתו משום דאי מהדר ליה הוה מתהני מבעל אבידה: **פרוטה דרב יוסף.** דאמר רב יוסף העוסק במלוה פטור מן המלוה ולא בעי למיתב ליה פרוטה לעניא בשביל שאותה מלוה שמקיים הלכך אין מחזיר לו אבידתו: **פרוטה דרב יוסף לא שביח.** דלא שביח כה"ג דלהוי שביח ולא יהיב פרוטה לעניא בשביל שאותה מלוה ולא מתהני מיניה כלל לפיכך מחזיר לו אבידתו:

מקום

[i]אפי' תימא דברי הכל. דאמר איבד מעותיו שאין למלוה על בעלה של זו כלום הואיל ולא נתן בידו אלא הבריח אדי מעליו שפירנם את אשתו שהוא מייב לזונה ה"נ כי פרע חובו דאבדוחי אדי הוא שאין לו לפרוע (a) על החוב כלום ולהכי שרי. דאי בהנים גדולים דפליגי עליה דתנן היא כיון דאמרי ישבע כמה הוליא ויטול מן הבעל הכא נמי סבירא להו כי פרע חובו יכול הפורע לגבות מן הלוה ולהכי הוי הנאה גמורה אם אין הפורע מחזר וגובה ממנו ואסור: **דייביב ליה ע"מ שלא לפרוע.** מזה דהשתא כי פורעו זה לא הוי הנאה הואיל ואי בעי לא מלי למיגבא מייבי כלום. ושוקל לו את שקלו נמי מוקמינן ליה לדברי הכל כה"ג שאינו מהנה לו כלום כגון שהוא עצמו שקל את שקלו ושגבו לירושלים וגנבו או אבד לאחר שנתרמה הלשכה והאי לא נתחייב באחריותו ולא היה לו לפורעו דהכי קיי"ל (ב"מ מ:) בני העיר ששיגבו את שקליהן וגנבו או שאבדו אם נתרמה התרומה נשבעין הגלוחין לגזברים שאבדו ונעלים פטורים דתורמין על האבוד ואם קודם שנתרמה הלשכה נשבעין לבני העיר לפיכך כי חזר הנודר ופרע שקלו מותר דלא מהנה ליה כלל: **משום לפרוע.** דהתם אי הוה פרע חובו הוה מהני ליה: **[j]חפול הנאה להקדש.** מפ' בגמרא[k]: **לא שנו.** דמחזיר לו אבידתו אלא כשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה שהמחזיר הדירו מנכסיו: **דכי מהדר ליה מידעם דנפשיה קמהדר ליה.** וליכא הנאה שאינו מהנהו מנכסיו כלום: **אכל נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר.** דמחזיר מודר מבעל אבידה לא מלי מהדר ליה אבידתו משום דאי מהדר ליה הוה מתהני מבעל אבידה: **פרוטה דרב יוסף.** דאמר רב יוסף העוסק במלוה פטור מן המלוה ולא בעי למיתב ליה פרוטה לעניא בשביל שאותה מלוה שמקיים הלכך אין מחזיר לו אבידתו: **פרוטה דרב יוסף לא שביח.** דלא שביח כה"ג דלהוי שביח ולא יהיב פרוטה לעניא בשביל שאותה מלוה ולא מתהני מיניה כלל לפיכך מחזיר לו אבידתו:

תנן

ד א מיי' פי"ב מהל' מלוה הל' יט ופכ"ו מהל' מלוה הל"ו סמג עשין מח ולאין פח שוש"ע חו"מ סימן ע סעיף ז וטוש"ע חו"מ סימן קכח סעיף ח:

ה ב מיי' פ"ז מהלכות נדרים ה"ח סמג לאין רמב טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף ג:

תוספות

חנן אומר איבד מעיתיו. מכאן דהוי מבריח אדי בעלמא ואע"ג דחייב במזונות אשתו מ"מ יכול לומר שהיתה מתפרנסת ממעשה ידיה וא"ת והא פרק הבאר [לא.] הפוליגים (ב"מ נב:) לדיקה שהקדיש כרוטים ומקלות מחברן ונוטלין שכרם מבעל הבית ואמאי מבריח אדי בעלמא י"ל דלאו מבריח הוא כיון דבני הדיוקא אם לא הקדיש כאדי היה אוכל הבהמות והיכא דלא בני הדיוקא שהאדי מיט ממש עומד ומזומן ואינו מגיעו כי אם מפחד האדי לא הוי בני הדיוקא וא"ת בפרע חובו מבריח מייבי והלא יהיב לכל אים לו לפרוע חובו וא"כ מהבאו וי"ל דפורע חובו הייבו זן אשתו ובניו דאיפסר איתפרנסו ממעשה ידיהם ולא בני הדיוקא אבל לא נראה דמדקאמר אחרי זן וזן את בניו ואת בנותיו אלמא משמע דמה שאמר זן בניו לאו פורע חובו י"ל דרישא מירי זון אשתו ואת בניו אלא כפנוי וסיפא מירי כפנוי וזכו חידוש ואף על גב שמפרנסים כפנוי ואין מוחזקו אם"ה הבינן לה מבריח עי"ל דפורע חובו הייבו פורע ממש וא"ת א"כ ודאי (לאו) מבריח אדי י"ל דיכול לומר בע"ח לפורע חובו מפייסינן ליה דמחיל לי ואפילו בהסכון מפייסנא ליה והדר לי משכוני הלכך לאו בני הדיוקא ולכך הוי מבריח אדי: דמהני ליה שרושה. ר"ב יוסף. פי' בשעה שעסק בכולות בהדיה וא"ת יביב לו אכילת הנאה לקדש אותה פרוטה בחקים שטטלין עליה שכר וי"ל דלא מלי לדיין לדעת כמה פעמים פטור הוא על דה ממיתב ריפתא לעניא וא"ת דאכרוחי אדי בעלמא הוא שמבריח מעליו העני דאפי' גבי פורע חוב חסבינן ליה מבריח אדי משום דמלי למימר מפייסי ליה לפיכך לא בני הדיוקא כ"ם הכא גבי פרוטה שאינה מגיעה כ"כ והא לא חייב הנאה וי"ל דפורע חובו הייבו אותו שפורע חובו עבורו מבריח אדי מעליו אלכך לאו בני הדיוקא ולכך הוי כמבריח אדי אבל הכא המחזיר עצמו ע"י שמתעסק באבידת חבירו והרי הוא כאילו נוטל מכיסו של בעל אבידה ונותנה לעני ה"נ גבי פורע חובו אם הבעל חוב נוטל מעות מזה לפטור חובו כמו כן היה אסור:

עין משפט נר מצוה

הגהות הב"ח

(a) רש"י ד"ה דברי חנן ובי' לפרוע הוא כלום ובי' בני כהנים גד"ל ותיבת על מנתן:

מוסף רש"י

חנן אמר איבד את מעותיו. שלא אמרתי לך תלוני ותני לפרע. אבל אם הלוה את האשה מעות למזונותיה על מנת שתשלם לו, הוא תובעה הבעל וישלם תיבעה הבעל וישלם (כתובות קז:).

פירוש הרא"ש

חנן היא. דאמר איבד את מעותיו ואינו יכול לומר לא מוכן פרעתי שלם לי הה"ב ה"ג לכל חוב שעליו ועמד זה ופרעו הה לא אמר לי הלוייני אינו חייב לו כלום וכיון דאילו פרעיה לשם הנאה לאו הנאה כי פרעיה נמי לשם מתילה לאו מידי קהיבי ליה: ע"מ שלא לפרוע. עד שילה לפרוע מעצמו אבל לא יכול לגזולתו הלכך לא מהני ליה מידי. כך פרש"י ז"ל בפ' נערה דכתובות: מידעם דנפשיה קמהדר ליה. מלוה בעצמה קעביד ולא מהני ליה מידי: בהני ליה פרוטה דרב יוסף. דאמר בפרק המפקיד (ב"מ כט.) דשומר אבידה בש"ם בהנאה הנאה דלא קבעי למיתב ריפתא לעני אם יחזמן לי עני בשעה שהוא עסוק בשמירת האבידה כגון לשטחה להעוסק במלוה פטור מן המלוה וכן נמי הכא בשעה שהוא מוליך האבידה לביתו פטור מן הלדקה: פרוטה דרב יוסף לא שביח. שיזמן לו עני באותה שעה: [a]בשלמא לתנא דאמר אף בשנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר. פירוש כשנכסים מוכרין זה מזה היינו דקתני תפול הנאה להקדש שהמחזיר אינו יכול לקבל ממנו שכר ובעל אבידה אסור לעכבו: אלא לתנא דאמר בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה דוקא בהני אינו מתנתין אמאי תפול הנאה להקדש: אחרא. על דרך אחר כגון אם אין המחזיר רוצה לקבל שכר ובעל אבידה אינו יכול לעכבו הלכך תפול הנאה להקדש והא דלא קתני יקבל המחזיר שכרו משום דכולה מתניתין אינו מתחזיר כתנם דהא קתני גרישא מחזיר לו אבידתו היינו כתנם דאי בשכר פשיטא דהא נכסי בעל אבידה מותרים למחזיר הלכך בסיפא נמי אינו מחזיר כתנם ולהכי תנא תפול הנאה להקדש:

מסורת הש"ס

[a] כתובות קז:. [b] כ"ק ט: ב"מ כט. סב. שבועות מד:. [c] [שייך למשנה לב.]. [d] [לקמן לד.]. [e] [כתובות קז: ד"ה חנן]. [f] [ב"ל לתנן]. [g] שייך לדף שלמ"ז.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com